

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

PRVI ODJEL

PREDMET ČIKANOVIĆ protiv HRVATSKE

(Zahtjev br. 27630/07)

PRESUDA

STRASBOURG

5. veljače 2015.

Ova presuda postaje konačna pod okolnostima navedenima u članku 44. stavku 2. Konvencije. Može biti podvrgnuta uredničkim izmjenama.

U predmetu Čikanović protiv Hrvatske,

Europski sud za ljudska prava (Prvi odjel), zasjedajući u vijeću u sastavu:

Isabelle Berro, *predsjednica*,
Mirjana Lazarova Trajkovska,
Julia Laffranque,
Paulo Pinto de Albuquerque,
Linos-Alexandre Sicilianos,
Erik Møse,
Ksenija Turković, *suci*,

i Søren Nielsen, *tajnik Odjela*,

nakon vijećanja zatvorenog za javnost dana 13. siječnja 2015.

donosi sljedeću presudu koja je usvojena na navedeni datum:

POSTUPAK

1. Postupak u ovome predmetu pokrenut je na temelju zahtjeva (br. 27630/07) protiv Republike Hrvatske koji je hrvatski državljanin g. Pavle Čikanović („podnositelj zahtjeva“) podnio Sudu na temelju članka 34. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda („Konvencija“) dana 28. svibnja 2007. godine.

2. Podnositelja zahtjeva zastupali su g. S. Radobuljac i gđa L. Horvat, odvjetnici iz Zagreba. Hrvatsku Vladu („Vlada“) zastupala je njezina zastupnica, gđa Š. Stažnik.

3. Podnositelj zahtjeva posebice je tvrdio da su odluke domaćih sudova koje su odbijale dio njegovih potraživanja za isplatu zaostataka plaća izazvale povredu njegova prava na pošteno suđenje.

4. Dana 24. ožujka 2011. Vlada je obaviještena o zahtjevu.

ČINJENICE**I. OKOLNOSTI PREDMETA**

5. Podnositelj je rođen 1952. godine i živi u Vukovaru.

6. Podnositelj je radio za Općinu Borovo do 16. siječnja 1991. godine kad je otpušten kao tehnološki višak.

7. Dana 28. ožujka 1991. godine, podnositelj je Općinskom sudu u Vukovaru podnio tužbu protiv Općine Borovo u kojoj je tražio vraćanje na rad i isplatu zaostataka plaća.

8. Djelomičnom presudom od 15. listopada 1996. godine, Općinski sud u Vukovaru poništio je odluku o otkazu podnositelja kao nezakonitu te

naložio njegovo vraćanje na rad u roku od osam dana od dana kad presuda postane pravomoćna. U isto je vrijeme sud odlučio pričekati dok djelomična presuda ne postane pravomoćna prije ispitivanja potraživanja podnositelja za isplatom zaostataka plaća. Mjerodavni dio djelomične presude u pitanju glasi kako slijedi:

„Odluka optuženika, Općine Borovo, (...) od 16. siječnja 1991. godine o prestanku radnog odnosa tužitelja [podnositelja] ovime se poništava,

(...) optuženiku, Općini Borovo, nalaže se da tužitelja vrati na rad (...) te da prizna njegova prava iz radnog odnosa (...) i da to učini u roku od osam dana od dana kad ova presuda postane konačna (...).

O preostalom dijelu tužbenog zahtjeva i [potraživanjima za isplatom] troškova i izdataka [sud] će odlučiti konačnom [odnosno kasnijom] presudom.“

Ova je presuda podnositeljevu zastupniku uručena istoga dana, a tuženiku dana 13. studenoga 1996. godine.

9. Dana 5. prosinca 1996. godine, tuženik kojeg je zastupalo Državno odvjetništvo u Zagrebu podnio je žalbu na djelomičnu presudu. Podnositelj je primio primjerak te žalbe dana 27. siječnja 1997. godine.

10. U međuvremenu, nakon što je neuspješno podnio nekoliko pisanih zahtjeva za vraćanje na rad Općini Borovo, dana 17. prosinca 1996. godine, podnositelj je pisao predsjedniku Županijskog suda u Vukovaru i tražio pomoć u vezi toga. Posebice je tvrdio da je 26. studenoga i 16. prosinca 1996. godine od Općinskog suda u Vukovaru zatražio da potvrdi da je njihova djelomična presuda postala pravomoćna (vidi stavak 8. gore) dodavanjem ovjerenog odobrenja u tu svrhu (klauzule pravomoćnosti). Tvrdio je da su njegovi zahtjevi usmeno odbijeni s objašnjenjem da je žalba tuženika podnesena 5. prosinca 1996. godine spriječila da presuda postane pravomoćna.

11. Dana 6. veljače 1997. godine, podnositelj je podnio odgovor na žalbu tuženika u kojoj je tvrdio, *inter alia*, da Općinski sud u Vukovaru treba žalbu proglasiti nedopuštenom jer je podnesena izvan vremenskog roka.

12. Odlukom od 28. ožujka 1997. godine, Općinski sud u Vukovaru proglasio je žalbu tuženika nedopuštenom jer je podnesena izvan zakonskog roka, pri čemu je utvrdio da je zadnji dan za podnošenje žalbe bio 28. studenoga 1996. godine. Tuženik se žalio na tu odluku.

13. Dana 30. rujna 1997. godine, podnositelj je otišao u prijevremenu mirovinu zbog invaliditeta.

14. Odlukom od 2. srpnja 1998. godine, Županijski je sud odbio tužbu tuženika na odluku Općinskog suda u Vukovaru od 28. ožujka 1997. godine (vidi stavak 12. gore).

15. Dana 13. listopada 1998. godine, Općinski sud u Vukovaru ovjerio je podnositeljev primjerak djelomične presude iz 1996. godine (vidi stavak

8. gore) potvrđujući da je postala pravomoćna. Pečat pokazuje da je djelomična presuda postala pravomoćna dana 29. studenoga 1996. godine.

16. U ponovljenom postupku vezanom uz zaostatke plaća (vidi stavak 8. gore) presudom od 28. travnja 2004. godine Općinski je sud u Vukovaru presudio u korist podnositelja i naložio da mu tuženik isplati zaostatke plaća za razdoblje od 1. ožujka 1991. godine do 1. listopada 1997. godine, odnosno ukupno 110.226,19 kuna (HRK), zajedno s obračunatom zakonskom zateznom kamatom.

17. Međutim, nakon žalbe tuženika, dana 16. lipnja 2004. godine, Županijski sud u Vukovaru ukinuo je prvostupanjsku presudu i u potpunosti odbio tužbeni zahtjev podnositelja. Sud je naveo, *inter alia*, da na temelju članka 238. Ovršnog zakona (vidi stavak 30. dolje), zaposlenik može podnijeti prijedlog za ovrhu presude kojom se nalaže njegovo vraćanje na rad u roku od trideset dana od dana kad presuda postane pravomoćna. Djelomična presuda (vidi stavak 8. gore) postala je pravomoćna 29. studenoga 1996. godine (vidi stavak 15. gore i stavak 27. dolje), no podnositelj nikad nije podnio zahtjev za njezino izvršavanje, a to je trebao učiniti do 29. prosinca 1996. godine. Županijski je sud stoga smatrao da je podnositelj time izgubio ne samo pravo tražiti vraćanje na rad već i pravo na isplatu zaostataka plaća.

18. Dana 23. srpnja 2004. godine, podnositelj je izjavio reviziju protiv drugostupanjske odluku. Tvrдио je da nije nikako mogao podnijeti zahtjev za izvršenje djelomične presude (vidi stavak 8. gore) do 29. prosinca 1996. godine jer u to vrijeme žalba optuženika od 5. prosinca 1996. godine (vidi stavak 9. gore) na djelomičnu presudu još bila u tijeku te on zbog toga nije bio svjestan da je djelomična presuda postala pravomoćna. Dana 13. listopada 1998. godine shvatio je da je djelomična presuda zaista postala pravomoćna 29. studenoga 1996. godine, nakon što je potvrđena klauzulom pravomoćnosti Općinskog suda u Vukovaru. Međutim, s obzirom da je umirovljen 30. rujna 1997. godine (vidi stavak 13. gore), nije mogao podnijeti zahtjev za izvršenje djelomične presude i tražiti vraćanje na rad.

19. Dana 8. prosinca 2004. godine Vrhovni sud Republike Hrvatske dijelom je ukinuo drugostupanjsku presudu, a dijelom je potvrdio. Konkretno, ukinuo je onaj dio drugostupanjske presude koji odbija podnositeljev zahtjev za isplatom zaostataka plaća za razdoblje od 1. ožujka 1991. godine do 29. prosinca 1996. godine (odnosno iznos od 76.477,7 HRK zajedno s obračunatom zakonskom zateznom kamatom) te je u tom dijelu predmet vratio prvostupanjskom sudu. Međutim, potvrdio je onaj dio drugostupanjske presude koji odbija podnositeljev zahtjev za isplatu zaostataka plaća za razdoblje od 29. prosinca 1996. godine do 1. listopada 1997. godine (odnosno iznos od 33.748,42 HRK zajedno s obračunatom zakonskom zateznom kamatom). Mjerodavni dio te presude glasi kako slijedi:

„Pri odbijanju zahtjeva tužitelja za isplatom zaostataka plaća za razdoblje od 1. ožujka 1991. godine do 29. prosinca 1996. godine [Županijski je sud] pogrešno primijenio materijalno pravo.

U postupku je utvrđeno da je odluka optuženika o raskidu radnog odnosa tužitelja (...) poništena pravomoćnom djelomičnom presudom Općinskog suda u Vukovaru od 15. listopada 1996. godine, [pri čemu] je optuženiku [također] naloženo da tužitelja vrati na rad (...).

[Nadalje] je utvrđeno da je [djelomična] presuda u pitanju postala pravomoćna dana 29. studenoga 1996. godine te da tužitelj nije pokrenuo ovršni postupak za vraćanje na rad u roku od trideset dana koji je određen člankom 238. Ovršnog zakona.

S obzirom da je [djelomična] presuda u pitanju konačna, tužitelj ima ona prava koja bi stekao u slučaju da poništena odluka nikada nije donesena. Stoga optuženik tužitelju mora isplatiti zaostatke plaća (...) kao da nezakonita odluka o otkazu nije nikada ni donesena.

(...)

S obzirom da su niži sudovi pogrešno primijenili pravo, činjenična pozadina predmeta nije pravilno utvrđena. Revizija je stoga [djelom] dopuštena i sporna je presuda ukinuta u onom dijelu u kojem je zahtjev tužitelja za isplatom zaostataka plaća za razdoblje od 1. ožujka 1991. godine do 29. prosinca 1996. godine odbijen. Taj se dio predmeta vraća prvostupanjskom sudu.

(...)

Što se tiče [dijela pobijane] presude u kojem je zahtjev tužitelja za isplatom zaostataka plaća za razdoblje nakon 29. prosinca 1996. godine odbijen, potrebno je napomenuti da su niži sudovi ispravno primijenili materijalno pravo pri odbijanju zahtjeva podnositelja kao neosnovanog. Konkretno, tužitelj nije pokrenuo ovršni postupak za vraćanje na rad u prekluzivnom roku od trideset dana navedenom u članku 238. Ovršnog zakona (...). Iz toga slijedi da tužitelj nije radio u razdoblju od 29. prosinca 1996. godine na dalje zbog vlastitog propusta. Stoga nema pravo na isplatu zaostataka plaća za to razdoblje.

Iz tih razloga treba odbiti reviziju (...) u onom dijelu u kojem pobija taj dio sporne presude (...).“

20. Dana 8. prosinca 2004. godine, podnositelj je podnio ustavnu tužbu protiv presude Vrhovnog suda u kojoj je tvrdio da je došlo do povrede njegova ustavnog prava na pošteno suđenje. Pritom je ponovio svoju tvrdnju iznesenu u reviziji.

21. Dana 20. studenoga 2006. Ustavni sud Republike Hrvatske odbio je podnositeljevu ustavnu tužbu te svoju odluku dostavio njegovom zastupniku 29. studenog 2006. godine. Mjerodavni dio te odluke glasi kako slijedi:

„(...)

Ustavna je tužba neosnovana.

(...)

Što se tiče tvrdnje podnositelja da nije mogao dobiti potvrdu o pravomoćnosti i stoga ispoštovati [zakonski rok propisan] člankom 238. Ovršnog zakona, Ustavni sud utvrđuje (...)

(...) da tu [tvrdnju] nije moguće prvi put iznijeti u ustavnoj tužbi. Umjesto toga, trebalo ju je iznijeti u postupcima pred redovnim sudovima.

Štoviše, podnesci pritužitelja ukazuju na to da nikada nije pokrenuo ovršni postupak za vraćanje na rad, već da je samo u nekoliko navrata neuspješno stupio u kontakt s optuženikom pri čemu je tražio da ga se vrati na rad. Pritužitelj je stoga izgubio pravo na isplatu zaostataka plaća za razdoblje od 29. prosinca 1996. na dalje zbog toga što je propustio poduzeti postupovne korake propisane u članku 238. Ovršnog zakona (...).“

22. U međuvremenu, u ponovljenom postupku nakon dijela odluke Vrhovnog suda od 8. prosinca 2004. godine u kojem predmet vraća na ponovno suđenje (vidi stavak 19. gore), presudom od 27. siječnja 2006. godine Općinski sud u Vukovaru naložio je Općini Borovo da podnositelju isplati zaostatke plaća za razdoblje od 1. ožujka 1991. godine do 29. prosinca 1996. godine.

23. Presudom od 13. srpnja 2007. godine, Županijski sud u Vukovaru odbio je žalbu optuženika i potvrdio prvostupanjsku presudu.

II. MJERODAVNO DOMAĆE PRAVO I PRAKSA

A. Zakon o parničnom postupku

1. Mjerodavne odredbe

24. Mjerodavan dio Zakona o parničnom postupku (Narodne novine Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, br. 4/77 s naknadnim izmjenama i dopunama i Narodne novine Republike Hrvatske br. 53/1991 s naknadnim izmjenama i dopunama) koji je na snazi od 1. srpnja 1977. godine glasi kako slijedi:

Pravomoćnost presude

Članak 333. stavak 1.

Presuda koja se više ne može pobijati žalbom postaje pravomoćna ako je njome odlučeno o zahtjevu tužbe ili protutužbe.

Članak 334. stavak 2.

Prema strankama presuda ima učinak tek od dana kad im je dostavljena.

Pravo na žalbu

Članak 348. stavak 2.

Pravovremeno podnesena žalba sprečava da presuda postane pravomoćna u dijelu koji se pobija žalbom.“

25. Članak 328. propisuje vremenski rok u kojem ovršenik može dobrovoljno ispoštovati (izvršiti) presudu (paricijski rok). Podnošenje (dopuštene) žalbe obustavlja protok paricijskog roka. Ta odredba glasi kako slijedi:

„Kad se stranci u presudi nalaže izvršenje kakve činidbe, odredit će se i rok u kojemu je tu činidbu dužna izvršiti.

Ako posebnim propisima nije drugačije određeno, rok za izvršenje činidbe jest petnaest dana, ali za činidbe koje se ne sastoje u novčanom davanju sud može odrediti dulji rok. (...)

Rok za izvršenje činidbe počinje teći prvog dana nakon dostave prijepisa presude stranci kojoj je naloženo izvršenje.

26. Članak 428.a propisuje pravno sredstvo za ponavljanje postupka na temelju presude Suda o povredi Konvencije. Ta odredba glasi kako slijedi:

5.a Ponavljanje postupka u povodu konačne presude Europskog suda za ljudska prava u Strasbourg o povredi temeljnog ljudskog prava ili slobode

Članak 428.a

„(1) Kad Europski sud za ljudska prava utvrdi povredu kojeg ljudskog prava ili temeljne slobode zajamčene Konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda i dodatnih Protokola uz tu Konvenciju koje je Republika Hrvatska ratificirala, stranka može, u roku od trideset dana od konačnosti presude Europskog suda za ljudska prava, podnijeti zahtjev sudu u Republici Hrvatskoj koji je sudio u prvom stupnju u postupku u kojemu je donesena odluka kojom je povrijeđeno ljudsko pravo ili temeljna sloboda, za izmjenu odluke kojom je to pravo ili temeljna sloboda povrijeđeno.

(2) Postupak iz stavka 1. ovog članka provodi se uz odgovarajuću primjenu odredaba o ponavljanju postupka.

(3) U ponovljenom postupku sudovi su dužni poštivati pravna stajališta izražena u konačnoj presudi Europskog suda za ljudska prava kojom je utvrđena povreda temeljnog ljudskog prava ili slobode.“

2. Doktrina

27. Prema hrvatskim pravnim stručnjacima (vidi, primjerice, Triva, Siniša, Dika, Mihajlo: Građansko parnično procesno pravo, Narodne novine, Zagreb, 2004., str. 636-638), prvostupanjska presuda donesena u parničnom postupku postaje pravomoćna u sljedećim situacijama: (a) kad zakonski rok za podnošenje žalbe istekne za obje stranke u sporu, a nikakva žalba nije podnesena, (b) kad se obje stranke odreknu svog prava na podnošenje žalbe, (c) kad stranke povuku svoje žalbe i (d) kad drugostupanjski sud odbije žalbu kao neosnovanu i potvrdi prvostupanjsku presudu. Posebice:

„Dokle god je moguće iskoristiti obično pravno sredstvo (žalbu, ...), odluka ne može postati pravomoćna. [Korištenje] običnog pravnog sredstva sprječava da odluka postane pravomoćna bez obzira na to je li [to pravno sredstvo] osnovano ili

neosnovano. Međutim, ako nije dopušteno, [obično pravno sredstvo] ne sprječava da odluka postane pravomoćna. [U takvim slučajevima] odluka postaje pravomoćna [istovremeno] kao da takvo pravno sredstvo nije ni korišteno.“

B. Ovršni zakon

1. Mjerodavne odredbe

28. Mjerodavni dio Ovršnog zakona iz 1996. godine (Narodne novine Republike Hrvatske, br. 57/96 s naknadnim izmjenama i dopunama) koji je bio na snazi u razdoblju od 11. kolovoza 1996. godine do 14. listopada 2012. godine, u relevantno je vrijeme propisivao sljedeće:

Ovršnost [sudske] odluke

Članak 23. stavak 1.

„Sudska odluka kojom je [ovršniku] naloženo ispunjenje tražbine na neko davanje ili činjenje ovršna je ako je postala pravomoćna i ako je protekao rok za dobrovoljno ispunjenje [*paricijski rok*]. Rok za dobrovoljno ispunjenje teče od dana dostave odluke ovršeniku ako zakonom nije drukčije određeno.“

Potvrda o ovršnosti

Članak 33. stavci 1. i 2.

„(1) Ako se prijedlog za ovrhu podnosi sudu koji o tražbini nije odlučivao u prvom stupnju, uz prijedlog se podnosi ovršna isprava, u izvorniku ili ovjerovljenom prijepisu, na kojoj je stavljena potvrda o ovrsi (...).

(2) Potvrdu o ovršnosti daje sud, odnosno [drugo] tijelo koje je odlučivalo o tražbini u prvom stupnju.“

29. Članak 37. stavak 5., kakav je bio na snazi u relevantno vrijeme, propisivao je da ovršni sud nema pravo po službenoj dužnosti odbiti prijedlog za ovrhu utemeljen na sudskoj presudi koja je, do trenutka u kojem se odlučivalo o prijedlogu, postala pravomoćna no nije još stekla svojstvo ovršnosti. Posljedično, ovršni sud mora odbiti prijedlog za ovrhu ako je utemeljen na sudskoj presudi koja nije postala pravomoćna. Članak 37. stavak 5. glasi kako slijedi:

„Sud neće po službenoj dužnosti odbiti ovršni zahtjev utemeljen na pravomoćnoj sudskoj odluci [posebice presudi] (...) zato što te isprave u vrijeme odlučivanja o ovršnom prijedlogu nisu stekle svojstvo ovršnosti (...).“

30. Glava 21. Ovršnog zakona uređivala je izvršenje presuda kojima se nalaže vraćanje zaposlenika na rad. Mjerodavna odredba te glave glasi kako slijedi:

Rok za podnošenje prijedloga za ovrhu**Članak 238.**

„Prijedlog za ovrhu [na temelju ovršne isprave kojom se poslodavcu nalaže da ponovno zaposli zaposlenika (...)] može se podnijeti u roku od trideset dana od dana kada je ovrhovoditelj stekao pravo da taj prijedlog podnese.“

2. Mjerodavna praksa

31. U svojoj odluci br. GŽ 1798/99 od 18. siječnja 2000. godine, Županijski sud u Zagrebu donio je sljedeće tumačenje u pogledu izračuna roka iz članka 238. Ovršnog zakona:

„Prema članku 238. Ovršnog zakona, prijedlog za ovrhu [za presudu kojom se nalaže vraćanje na rad] može se podnijeti u roku od trideset dana od datuma kad je [zaposlenik kao] ovrhovoditelj stekao pravo na podnošenje takvog prijedloga.

S obzirom da se u ovom predmetu radi o [presudi] protiv koje je podnesena žalba, treba smatrati da je ovrhovoditelj stekao pravo podnošenja prijedloga za ovrhu u roku od trideset dana od datuma kad je primio drugostupanjsku [presudu], s obzirom da je tek u to vrijeme saznao za njen sadržaj.“

32. U svojoj odluci br. Gžovr-1313/03 od 20. srpnja 2004. godine (objavljenoj 1. siječnja 2006. godine u glasilu Vrhovnog suda „Izbor odluka Vrhovnog suda Republike Hrvatske“, br. 1/2005), Županijski je sud u Zagrebu donekle izmijenio svoje ranije tumačenje (vidi prethodni stavak) utvrđujući kako slijedi:

[Radnik kao] ovrhovoditelj je to pravo [na podnošenje zahtjeva za ovrhu presude radi vraćanja ovrhovoditelja na rad] stekao nakon proteka paricijskog roka u kojem je [poslodavac] mogao dobrovoljno ispuniti obvezu (...), računajući taj rok od dana kad je [poslodavcu] dostavljena drugostupanjska odluka.

Kako su obje stranke drugostupanjsku presudu primile 24. travnja 2003., toga se dana teče (prvo) rok za dobrovoljno ispunjenje od 8 dana, a nakon toga prekluzivni rok od 30 dana [za podnošenje prijedloga za ovrhu], koji je istekao 1. lipnja 2003. Budući da je prijedlog za ovrhu podnesen 13. lipnja 2003. pravilno je sud prvog stupnja zaključio da je nepravovremeno podnesen i odbacio ga (...).

Suprotno prigovoru ovrhovoditelja [radnika] rok za podnošenje prijedloga za ovrhu radi vraćanja radnika na rad nije uvjetovan davanjem potvrde o ovršnosti (...), niti počinje teći od kad je [podnositelj] «mogao dobiti potvrdu o pravomoćnosti i ovršnosti», već od kad je stekao pravo da taj prijedlog podnese (...), a to je bilo dostavom drugostupanjske odluke. Stoga (...) niti se rok računa od 19. svibnja 2003. kada je «punomoćnica ovrhovoditelja mogla dobiti žig pravomoćnosti i ovršnosti», kako se ponavlja u žalbi.

(...)

Rok propisan odredbom čl. 238. OZ u kojem radnik može podnijeti prijedlog za izvršenje radi vraćanja na rad prekluzivni je rok i propuštanjem tog roka radnik gubi pravo vratiti se na rad, slijedom čega gubi i pravo na tražbinu po osnovi rada (plaću) [koja iz toga proizlazi] (...).

(...)

[Stoga], osnovanost zahtjeva ovrhovoditelja za isplatu mjesečne plaće dospjele od pravomoćnosti presude [za vraćanje na rad] pa dok ponovno ne bude vraćen na rad (...) ovisi o okolnosti je li (...) pokušao nastaviti sa radom ili ne. Kako je ovrhovoditelj propustio navedeni prekluzivni rok iz čl. 238. OZ, zbog čega je odbačen prijedlog za vraćanje na rad, nema pravo na zatraženu naknadu plaće.“

33. U svojoj odluci br. Gž 1222/06 od 18. svibnja 2006. godine (objavljenoj 2. siječnja 2007. godine u glasilu Vrhovnog suda „Izbor odluka Vrhovnog suda Republike Hrvatske“, br. 2/2006), Županijski je sud u Dubrovniku utvrdio kako slijedi:

„(...) tridesetodnevni rok iz članka 238. Ovršnog zakona [zaposleniku kao] ovrhovoditelju se ima računati od dana uručjenja drugostupanjske [odluke], a ne od dana kad je [prvostupanjska] odluka postala pravomoćna.“

34. Prema sudskoj praksi hrvatskih sudova, pravila koja uređuju potvrdu o ovršnosti iz zakona o ovršnom postupku odnose se, *mutatis mutandis*, na potvrdu o pravomoćnosti ili klauzulu pravomoćnosti, odnosno na pečat kojim se potvrđuje da je presuda postala *res judicata* (vidi, primjerice, odluke Vrhovnog suda br. Gzz-6/1990-2 od 27. lipnja 1990., Gž 19/1994-2 od 4. listopada 1994., Gž 14/1994-2 od 13. listopada 1994., Gr1 582/05-2 od 20. prosinca 2005. i Gž 9/07-2 od 11. listopada 2007.).

3. Doktrina

35. Hrvatski pravni stručnjaci izrazili su sljedeće mišljenje o tome kako bi trebalo izračunavati rok propisan člankom 238. Ovršnog zakona (vidi, posebice, Dika, Mihajlo: *Građansko ovršno pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2007., str. 718):

„Rok je prekluzivni. Po njegovu isteku, ovrhovoditelj gubi pravo tražiti obvezno vraćanje na rad. Prijedlog za ovrhu podnesen nakon isteka tog roka treba proglasiti nedopuštenim.

Rok [u pitanju] u načelu treba izračunavati od trenutka kad ovršna isprava [primjerice, presuda] stekne svojstvo ovršnosti. Međutim, s obzirom da ovrhovoditelj mora ostvariti svoje pravo u tom roku, trenutak u kojem rok počinje teći mora se preklapati s trenutkom kad ovrhovoditelj sazna da je [presuda koju se želi ovršiti] stekla svojstvo ovršnosti. Obično je potrebno pričekati neko vrijeme kako bi se saznalo je li i [ako da,] kada ovršenik primio prvostupanjsku [presudu] te je li se on ili ona žalila na nju [, i ako da,] kad je drugostupanjska [presuda] kojom se odbija žalba i potvrđuje prvostupanjska presuda uručena ovršeniku te kad je istekao paricijski rok za dobrovoljno ispunjenje koji je počeo teći od datuma uručivanja te [drugostupanjske presude]. Stoga treba smatrati da rok od trideset dana treba početi teći od datuma kad je sud mogao izdati potvrdu o ovršnosti.

Nakon isteka roka za podnošenje prijedloga za ovrhu presude kojom se nalaže vraćanje na rad, ovrhovoditelj gubi sva prava iz radnog odnosa *pro futuro*.

S obzirom da sud nema pravo po službenoj dužnosti proglasiti prijedlog za ovrhu utemeljen na sudskoj presudi nedopuštenim (...) samo zato što [presuda koju se nastoji izvršiti] nema potvrdu o ovršnosti u trenutku kad se odlučuje o prijedlogu za ovrhu, ili odbiti takav prijedlog jer presuda koju treba izvršiti nije stekla svojstvo ovršnosti (članak 37. stavak 5. [Ovršnog zakona]), treba se smatrati da zaposlenik ima pravo

podnijeti prijedlog za ovrhu čak i prije nego [presuda koju se nastoji izvršiti] stekne svojstvo ovršnosti (...).“

C. Zakon o sudovima

36. Članak 67. Zakona o sudovima (Narodne novine br. 3/94, 75/95, 100/96, 115/97, 131/97, 129/00, 67/01, 5/02, 101/03, 117/03, 17/04 i 141/04), koji je bio na snazi u razdoblju od 22. siječnja 1994. godine do 28. prosinca 2005. godine, propisivao je (izvanugovornu) odgovornost države za sudsko ponašanje. Mjerodavni dio tog članka glasi kako slijedi:

Članak 67. stavci 1. i 2.

„(1) Republika Hrvatska odgovara za štetu koju u obnašanju sudačke dužnosti nanese sudac građaninu ili pravnoj osobi, svojim nezakonitim ili nepravilnim radom.

(2) Republika Hrvatska može od suca zatražiti naknadu isplaćene svote samo kad je sudac štetu učinio namjerno ili iz krajnje nepažnje.“

III. MJERODAVNO MEĐUNARODNO PRAVO

Nacrt članka Komisije za međunarodno pravo o odgovornosti država za međunarodno protupravne akte

37. Mjerodavne odredbe Nacrta članka o odgovornosti država za međunarodno protupravne akte, kako je usvojen od strane Komisije UN-a za međunarodno pravo 9. kolovoza 2001. godine na pedeset i trećem zasjedanju glase kako slijedi:

DIO PRVI

MEĐUNARODNO PROTUPRAVNI AKT DRŽAVE

(...)

GLAVA II.

PPRIPISIVANJE POSTUPANJA DRŽAVI

Članak 4.

Postupanje državnih tijela

„1. Postupanje bilo kojeg državnog tijela smatra se aktom te države prema međunarodnom pravu, bilo da to tijelo ima zakonodavnu, izvršnu, sudsku ili bilo koju drugu funkciju, koji god da položaj ima u organizaciji države i koji god da je njegov karakter kao tijela središnje vlasti ili tijela teritorijalne jedinice unutar države.

2. Tijelo uključuje bilo koju osobu ili pravnu osobu koja ima taj status u skladu s unutarnjim pravom države.“

PRAVO

I. NAVODNA POVREDA ČLANKA 6. STAVKA 1. KONVENCIJE

38. Podnositelj je prigovorio da su odluke domaćih sudova, kojima su odbijena njegova potraživanja za isplatom zaostataka plaća za razdoblje od 29. prosinca 1996. godine do 1. listopada 1997. godine jer do prvog datuma nije podnio prijedlog za ovrhu djelomične presude od 15. listopada 1996. godine kojom se nalaže njegovo vraćanje na rad, iako to nije mogao učiniti, izazvale povredu njegova prava na pošteno suđenje. Pozvao se na članak 6. stavak 1. Konvencije koji glasi kako slijedi:

„Radi utvrđivanja svojih prava i obveza građanske naravi (...) svatko ima pravo da (...) sud (...) pravično ispita njegov predmet.“

A. Dopuštenost

39. Vlada je osporila dopuštenost ovog prigovora na dva temelja. Tvrdila je da podnositelj nije iscrpio domaća pravna sredstva i da u svakom slučaju nije poštovao šestomjesečni rok.

1. Neiscrpljivanje domaćih pravnih sredstava

(a) Tvrdnje stranaka

40. Vlada je tvrdila da podnositelj nije iscrpio dostupna domaća pravna sredstva jer je mogao podnijeti tužbu protiv države u kojoj traži naknadu štete za protupravno ponašanje sudova (vidi stavak 36. gore).

41. Podnositelj to nije komentirao.

(b) Ocjena suda

42. Sud ističe da je prethodno odbio slične prigovore države o neiscrpljivanju pravnih sredstava (vidi *Tarbuk protiv Hrvatske*, br. 31360/10, stavak 33., 11. prosinca 2012., i *Peruško protiv Hrvatske*, br. 36998/09, stavak 56., 15. siječnja 2013.) i ne vidi nikakav razlog zašto bi u ovom predmetu odlučio drugačije. Slijedi da se Vladin prigovor o neiscrpljivanju domaćih pravnih sredstava mora odbiti.

2. Poštivanje pravila o šest mjeseci

(a) Tvrdnje stranaka

43. Vlada je tvrdila da podnositelj nije djelovao u skladu sa šestomjesečnim rokom zbog nepodudarnosti između datuma na obrascu za podnošenje zahtjeva (28. svibnja 2007. godine) i datuma pečata Suda kojim potvrđuje primitak obrasca (6. lipnja 2007. godine).

44. Podnositelj to nije komentirao.

(b) Ocjena suda

45. Što se tiče datuma kad je zahtjev podnesen Sudu, Sud je prethodno smatrao da se datum na poštanskom žigu koji navodi dan kad je zahtjev poslan smatra danom podnošenja zahtjeva, a ne datum primitka koji je stavljen na zahtjev (vidi, primjerice, *Kipritçi protiv Turske*, br. 14294/04, stavak 18., 3. lipnja 2008. godine). Međutim, Sud je zahtjeve proglašavao nedopuštenima kad je otkrio značajno odstupanje između datuma popunjavanja obrasca za podnošenje zahtjeva i datuma slanja, kad je potonji bio izvan šestomjesečnog roka (vidi, primjerice, *Arslan protiv Turske* (odluka), br. 36747/02, 21. studenoga 2002.).

46. U ovom je predmetu datum kad je obrazac za podnošenje zahtjeva popunjen i datum poštanskog žiga kad je zahtjev poslan isti, odnosno 28. svibnja 2007. godine.

47. S obzirom da je odluka Ustavnog suda od 20. studenoga 2006. godine, odnosno posljednja domaća odluka u smislu članka 35. stavka 1. Konvencije, uručena zastupniku podnositelja 29. studenoga 2006. godine (vidi stavak 21. gore), iz toga slijedi je podnositelj zahtjev Sudu podnio pet mjeseci i dvadeset osam dana kasnije. Stoga prigovor Vlade o nepoštovanju šestomjesečnog roka mora biti odbijen.

3. Zaključak

48. Sud dalje primjećuje da ovaj zahtjev nije očigledno neosnovan u smislu članka 35. stavka 3. točke (a) Konvencije. Također primjećuje da nije nedopušten ni po kojoj drugoj osnovi. Stoga se mora proglasiti dopuštenim.

B. Osnovanost

1. Tvrđnje stranaka

49. Podnositelj je tvrdio da je od Općinskog suda u Vukovaru tražio da izda potvrdu o pravomoćnosti za svoju djelomičnu presudu od 15. listopada 1996. godine kojom se nalaže njegovo vraćanje na rad i 26. studenoga i 16. prosinca 1996. godine (vidi stavke 8. i 10. gore). Međutim, tu je potvrdu dobio tek 13. listopada 1998. godine (vidi stavak 15. gore). Prema njegovu mišljenju, to ga je kašnjenje spriječilo u podnošenju prijedloga za ovrhu te djelomične presude, neprohodnost koju domaći sudovi nisu uzeli u obzir kad su odbili njegov zahtjev za isplatom zaostataka plaća za razdoblje od 29. prosinca 1996. godine do 1. listopada 1997. godine (vidi stavke 17., 19. i 21. gore).

50. Vlada je tvrdila da podnositelj nije iznio nikakve dokaze u prilog svojoj tvrdnji da nije mogao ranije dobiti potvrdu o pravomoćnosti.

Posebice nije bilo dokaza da je ikad od prvostupanjskog suda tražio dobivanje te potvrde. Vlada je nadalje tvrdila da je u svakom slučaju podnositelj mogao podnijeti prijedlog za ovrhu djelomične presude kojom se nalaže njegovo vraćanje na rad čak i bez potvrde o pravomoćnosti. Za to postoji nekoliko razloga za koje je podnositelj morao znati jer ga je zastupao kvalificirani zastupnik (odvjetnik). Prvo, prema domaćem je zakonu presuda postala konačna i stekla svojstvo ovršnosti kad su ispunjeni zakonski uvjeti, a ne kad je nadležni sud za to izdao potvrdu (vidi stavak 32. gore). Drugo, članak 33. stavak 1. Ovršnog zakona (vidi stavak 28. gore) nije zahtijevao da prijedlog za ovrhu bude popraćen potvrdom o (pravomoćnosti i) ovršnosti ako se podnosi istom sudu koji je donio presudu koju se nastoji izvršiti. Upravo je to bio slučaj u predmetu podnositelja. Treće, s obzirom da je u svom odgovoru na žalbu optuženika od 5. prosinca 1996. godine (vidi stavak 11. gore) podnositelj tvrdio da je žalba podnesena izvan vremenskog roka, morao je znati da je djelomična presuda kojom se nalaže njegovo vraćanje na rad već postala pravomoćna kad je zakonski rok za podnošenje te žalbe istekao (vidi stavak 27. gore). Vlada je stoga zaključila da se podnositeljev gubitak zaostataka plaća može pripisati isključivo tome što nije na vrijeme pokrenuo ovršni postupak.

2. Ocjena Suda

51. Sud na početku primjećuje da je u ovom predmetu jedini razlog na koji su se domaći sudovi pozvali za odbijanje zahtjeva podnositelja za isplatom zaostataka plaća za razdoblje od 29. prosinca 1996. godine do 1. listopada 1997. godine bio taj da on u roku od tridesete dana od dana kad je djelomična presuda od 15. listopada 1996. godine kojom se nalaže njegovo vraćanje na rad postala pravomoćna nije podnio prijedlog za ovrhu i stoga, prema njihovom mišljenju, nije poštovao vremenski rok određen člankom 238. Ovršnog zakona (vidi stavke 17., 19., 21. i 30. gore).

52. S tim u vezi, Sud prvo upućuje na svoju stalnu sudsku praksu prema kojoj se od osobe koja je dobila ovršnu ispravu protiv države ne može tražiti da pokreće ovršni postupak da bi isprava bila izvršena (vidi, primjerice, *Lukavica protiv Hrvatske*, br. 39810/04, stavak 32., 5. srpnja 2007.; *Cocchiarella protiv Italije* [VV], br. 64886/01, stavak 89., ECHR 2006-V; *Reynbakh protiv Rusije*, br. 23405/03, stavak 24., 29. rujna 2005.; i *Metaxas protiv Grčke*, br. 8415/02, stavak 19., 27. svibnja 2004.).

53. Sud nadalje smatra da se to načelo u jednakoj mjeri odnosi na situacije poput one u ovom predmetu u kojoj je podnositelj dobio presudu protiv lokalnih vlasti, odnosno Općine Borovo. To je zbog toga što iz perspektive Suda hijerarhija između različitih tijela državne vlasti nije bitna za ispitivanje zahtjeva koji je podnesen Sudu. Općine su javnopravne osobe koje imaju javne ovlasti i čije djelovanje ili propusti u djelovanju, bez obzira na opseg njihove autonomije *vis-à-vis* tijela središnje vlasti, mogu izazvati odgovornost države na temelju Konvencije (vidi, primjerice,

Döşemealtı Belediyesi protiv Turske (odluka), br. 50108/06, 23. ožujka 2010.; *Danderyds Kommun protiv Švedske* (odluka), br. 52559/99, 7. lipnja 2001.; i *Yavorivskaya protiv Rusije*, br. 34687/02, stavak 25., 21. srpnja 2005.). Sudska praksa Suda usklađena je s međunarodnim običajnim pravo u tom području koje se očituje u Nacrtu članaka Komisije za međunarodno pravo o odgovornosti država za međunarodno protupravne akte. Prema članku 4. Nacrta članaka, postupanje bilo kojeg državnog tijela smatra se aktom te države prema međunarodnom pravu, koji god da je njegov karakter kao tijela središnje vlasti ili tijela teritorijalne jedinice unutar države (vidi stavak 37. gore). Činjenica da je općinu zastupalo Državno odvjetništvo (vidi stavak 9. gore) dodatno potvrđuje to načelo u ovom predmetu.

54. Stoga, s obzirom da se od osobe koja je dobila konačnu i ovršnu presudu protiv lokalnih vlasti ne može zahtijevati da naknadno pokrene ovršni postupak za njeno izvršavanje, Sud smatra očitim da takav pojedinac također ne smije snositi nikakve negativne posljedice zbog toga što to nije učinio.

55. Sud ponavlja da su u ovom predmetu domaći sudovi odbili zahtjev podnositelja za isplatom zaostataka plaća za relevantno razdoblje upravo i isključivo zato što nije zatražio ovrhu djelomične presude kojom se nalaže njegovo vraćanje na rad koja je donesena protiv lokalnih vlasti. Također ističe da je podnositelj, nakon što je ta odluka donesena, u nekoliko navrata zatražio da ga lokalne vlasti vrate na posao što je činjenica koju su domaći sudovi priznali, ali su je smatrali nebitnom (vidi stavke 10. i 21. gore). Stoga se ne može tvrditi da se podnositelj odrekao svojeg prava da ga se vrati na rad ili da lokalne vlasti nisu znale za presudu (vidi, *mutatis mutandis*, *Lukavica*, l. c.).

56. Prethodna bi razmatranja inače bila dovoljna da Sud utvrdi povredu članka 6. stavka 1. Konvencije u ovom predmetu. Međutim, Sud će ipak nastaviti sa svojem ispitivanjem jer smatra da bi način na koji su domaći sudovi primijenili mjerodavno domaće pravo u predmetu podnositelja mogao imati šire implikacije za prava radnika da se presude koje nalažu njihovo vraćanje na rad izvrše protiv privatnih poslodavaca.

57. Stoga, ostavljajući po strani činjenicu da je djelomična presuda kojom se nalaže vraćanje podnositelja na rad donesena protiv lokalnih vlasti, Sud ističe sljedeće.

58. Na temelju hrvatskih zakona koji su bili na snazi u to vrijeme, pojedinac je mogao podnijeti prijedlog za ovrhu čak i bez potvrde o (pravomoćnosti i) ovršnosti ako se prijedlog za ovrhu podnosi istom sudu koji je donio presudu koju se nastoji izvršiti (vidi stavak 28. gore). Čak je bilo moguće tražiti ovrhu presude koja još nije stekla svojstvo ovršnosti (vidi stavak 29. gore). Međutim, te su dvije mogućnosti bile dostupne samo ako je presuda koju se nastojalo izvršiti već postala pravomoćna (vidi stavak 29. gore). Drugim riječima, nepravomoćne se presude nikada nisu mogle izvršiti.

59. U ovom je predmetu činjenica da je djelomična presuda od 15. listopada 1996. godine postala pravomoćna već 29. studenoga 1996. godine postala očitá tek 2. srpnja 1998. godine (vidi stavak 14. gore). To je bilo otprilike jednu godinu i šest mjeseci nakon isteka roka unutar kojeg je, prema domaćim sudovima, podnositelj trebao zatražiti ovrhu te presude (vidi stavak 17. gore).

60. S obzirom da članak 238. Ovršnog zakona nije navodio datum kad je presuda kojom se nalaže vraćanje na rad postala pravomoćna ili stekla svojstvo ovršnosti kao datum početka roka koji je u članku propisan već je, općenitije, navodio trenutak kad je zaposlenik „stekao pravo“ podnijeti prijedlog za ovrhu (vidi stavak 30. gore), čini se da je tekst te odredbe domaćim sudovima dao dovoljno prilika da u obzir uzmu to vremensko razdoblje od godinu dana i šest mjeseci. Nadalje, sudska praksa domaćih sudova koja se razvila pri primjeni te odredbe, kao i mišljenje pravnih stručnjaka, naizgled ukazuju na to da je datum početka tog roka bio datum kad je zaposlenik saznao (obično tako što mu je uručena drugostupanjska presuda) da je presuda koju nastoji izvršiti postala pravomoćna (vidi stavke 31.-33. i 35. gore). S obzirom da se domaći sudovi u predmetu podnositelja u svojim presudama nisu bavili praktičnim implikacijama gore spomenutog vremenskog razdoblja, teško je razlučiti jesu li ga oni jednostavno predvidjeli ili su ga svjesno smatrali nevažnim.

61. Bilo kako bilo, ti sudovi nisu uzeli u obzir to vremensko razdoblje te su odbili potraživanje podnositelja za isplatom zaostataka plaća na temelju toga što navodno nije poštovao rok koji, na način kako su ga izračunali domaći sudovi, u navedenim okolnostima nije mogao ni ispoštovati. To je umanjilo samu bit podnositeljeva prava na pristup sudu zajamčenog člankom 6. stavkom 1. Konvencije.

62. Stoga je u ovom predmetu došlo do povrede tog članka.

II. PRIMJENA ČLANKA 41. KONVENCIJE

63. Članak 41. Konvencije navodi:

„Ako Sud utvrdi da je došlo do povrede Konvencije i dodatnih protokola, a unutarnje pravo zainteresirane visoke ugovorne stranke omogućava samo djelomičnu odštetu, Sud će, prema potrebi, dodijeliti pravednu naknadu povrijeđenoj stranci.“

A. Naknada štete

64. Podnositelj je potraživao 30.514,56 kuna (HRK) na ime naknade materijalne štete, što odgovara zaostacima plaća za razdoblje od 29. prosinca 1996. godine do 1. listopada 1997. godine, zajedno s obračunatom zakonskom zateznom kamatom. Također je potraživao 5.000,00 eura (EUR) na ime naknade nematerijalne štete.

65. Vlada je osporila te zahtjeve.

66. Što se tiče podnositeljevih potraživanja za naknadu materijalne štete, Sud ponavlja da presuda u kojoj utvrdi kršenje tuženoj državi nameće pravnu obvezu da okonča kršenje i ispravi posljedice. U slučaju kad nacionalno pravo ne dopušta - ili samo djelomično dopušta - ispravljanje posljedica, članak 41. ovlašćuje Sud da oštećenoj strani omogući onu naknadu koja se Sudu čini primjerenom (vidi *Iatridis protiv Grčke* (pravedna naknada) [VV], br. 31107/96, stavci 32.-33., ECHR 2000-XI). S tim u vezi Sud ističe da na temelju članka 428.a Zakona o parničnom postupku (vidi stavak 26. gore) podnositelj može tražiti ponavljanje parničnog postupka za koji je Sud utvrdio povredu Konvencije. S obzirom na prirodu prigovora podnositelja i razloge zbog kojih je utvrdio povredu članka 1. stavka 1. Konvencije, Sud smatra da je u ovom predmetu najprikladniji način za ispravljanje posljedica te povrede ponovno pokretanje spornog postupka (vidi *Vrbica protiv Hrvatske*, br. 32540/05, stavci 83.-84., 1. travnja 2010.). S obzirom da domaće pravo dopušta takvo ispravljanje posljedica, Sud smatra da nema potrebe dosuditi podnositelj bilo koji iznos za materijalnu štetu.

67. S druge strane, Sud smatra da je podnositelj sigurno pretrpio nematerijalnu štetu. Presuđujući na pravičnoj osnovi, Sud mu dodjeljuje 2.500,00 EUR na to ime, uz sve poreze koji bi mu mogli biti obračunati na navedeni iznos.

B. Troškovi i izdatci

68. Podnositelj zahtjeva također je potraživao 6.150,00 kuna (HRK) za troškove i izdatke nastale pred domaćim sudovima (posebice pred Ustavnim sudom) te 3.000,00 eura (EUR) za one nastale pred Sudom.

69. Vlada je osporila te zahtjeve.

70. Prema sudskoj praksi Suda, podnositelj zahtjeva ima pravo na naknadu troškova i izdataka samo u mjeri u kojoj je dokazano da su oni stvarno nastali i bili potrebni te da je iznos novca razuman. Sud u ovom predmetu, uzevši u obzir dokumente u njegovu posjedu i prethodne kriterije, smatra razumnim dodijeliti iznos od 770 EUR za troškove i izdatke nastale u postupku pred Ustavnim sudom i 850 EUR za one nastale u postupku pred ovim Sudom, uz sve poreze koji bi mu mogli biti obračunati.

C. Zatezna kamata

71. Sud smatra primjerenim da se zatezna kamata temelji na najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke uvećanoj za tri postotna boda.

IZ TIH RAZLOGA SUD JEDNOGLASNO

1. *Utvrdjuje* da je zahtjev dopušten;
2. *Presuđuje* da je došlo do povrede članka 6. stavka 1. Konvencije;
3. *Presuđuje*
 - (a) da tužena država treba isplatiti podnositelja zahtjeva, u roku od tri mjeseca od datuma kada presuda postane konačna u skladu s člankom 44. stavkom 2. Konvencije, sljedeće iznose koje je potrebno preračunati u hrvatske kune po tečajnoj stopi važećoj na dan namirenja:
 - (i) 2.500,00 EUR (dvije tisuće pet stotina eura), na ime naknade nematerijalne štete, uz sve poreze koji bi mogli biti obračunati;
 - (iii) 1.620,00 EUR (jednu tisuću šest stotina i dvadeset eura), na ime naknade troškova i izdataka, uz sve poreze koji bi mogli biti obračunati podnositelju zahtjeva;
 - (b) da se od protoka prethodno navedena tri mjeseca do namirenja plaća obična kamata koja je jednaka najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke tijekom razdoblja neplaćanja, uvećanoj za tri postotna boda.
4. *Odbija* preostali dio zahtjeva podnositelja za pravičnom naknadom.

Sastavljeno na engleskome jeziku i otpravljeno u pisanom obliku dana 5. veljače 2015. na temelju pravila 77. stavaka 2. i 3. Poslovnika Suda.

Søren Nielsen
Tajnik

Isabelle Berro
Predsjednica

Prevela prevoditeljska agencija Alkemist

ALKEMIST
European Translation Agency
ALKEMIST STUDIO d.o.o.
Miramarska 24/6, 10 000 Zagreb
OIB: 72469496524

Prijevod, lekturu i pravnu redakturu napravila prevoditeljska agencija „Alkemist Studio“ d.o.o. Zagreb. Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava nije odgovoran za točnost prijevoda i sadržaja.